

Bevarandeplan Natura 2000

(Enligt 17 § Förordningen om Områdesskydd; 1998:1252)

Fränntorpkärret, Motala kommun, Östergötlands län

Natura 2000-område	Fränntorpkärret	Totalareal
Natura 2000-kod	SE0230239	2,1 ha
Fastställd av Länsstyrelsen	2006-07-07 (Synpunkter vid remiss har vid förekommande fall arbetats in, ytterligare justeringar kan bli aktuellt i framtiden efter att basinventering gjorts i området.)	
Områdestyp; status	pSCI-område enligt Art- och habitatdirektivet; Regeringsgodkänt	
Ägandeförhållanden	Privat	
Ingående naturtyper enligt art- och habitatdirektivet		<i>*) = Prioriterad art eller naturtyp</i>
7230 Rikkärr		Areal 2,1 ha

Ingående arter enligt art- och habitatdirektivet

Smalgrynsnäcka Vertigo angustior

Ingående arter enligt fågeldirektivet

Inga noterade arter

Detta dokument utgör en första generation av bevarandeplan som ska beskriva objektet, vad som är viktigt i området samt vilka eventuella hot som finns mot områdets värden. Nyligen har förslag på justeringar av den s.k. myrskyddsplanen redovisats till naturvårdsverket vilket, om det går igenom, kan komma att innebära vissa justeringar av områdets yttergräns. Ett arbete pågår också med att kartlägga utbredningen av naturtyper och viktiga ekologiska strukturer och funktioner i Natura 2000-områden och naturreservat, den s.k. basinventeringen. Arbetet kommer sannolikt att innebära ny kunskap om många områden vilket innebär att justeringar i bevarandeplanerna kan krävas. Länsstyrelsen bedömer att dessa justeringar i liten omfattning kommer att påverka målbilden för området men däremot att de ingående naturtypernas omfattning och geografiska utbredning kan komma att behöva justeras.

Bevarandesyfte/ -mål

Det övergripande målet för alla naturtyper är att upprätthålla så kallad gynnsam bevarandestatus på nationell nivå. Med gynnsam bevarandestatus för en naturtyp menas att utbredningsområdet och de ytor naturtypen täcker är stabila eller ökande, särskilda strukturer och funktioner som kännetecknar naturtypen finns och kommer sannolikt att finnas under en överskådlig framtid. Dessutom ska naturtypens typiska arter ha en gynnsam bevarandestatus i området.

Rikkärr:

- Naturtypen ska finnas kvar i sin nuvarande utbredning. Restaurering och försiktig hävd krävs för att återskapa och bevara den halvöppna karaktär som på sikt kan trygga hotade arters fortlevnad.
- Området ska hävdas och igenväxningsvegetation hållas efter men på ett så försiktigt sätt att eventuellt tramp från betesdjur inte skadar områdets känsliga hydrologi. Om hävden fortsättningsvis inte sker med betesdjur är målet att den i stället sker genom slätter.
- Ingen ny näringspåverkan ska tillkomma och den som finns ska minskas för att på sikt försvinna.

- Naturtypens typiska arter ska fortleva och på lång sikt öka i antal och utbredning.
- Naturtypen ska inte skadas av ytterligare markavvattningar eller exploateringar. Negativa effekter av befintliga diken ska om möjligt åtgärdas.

Smalgrynsnäcka:

- Arten ska påträffas i hela den öppna och halvöppna kärrmiljön i området och populationsutvecklingen ska vara stabil och inte visa tecken på bestående nedgång.

Beskrivning

Vid Fränntorp, ca 1,5 km nordost om Fornåsa i den nordöstra delen av den uppodlade slättbygden i Östergötland ligger Fränntorpkärret. Omgivande landskap är flackt och till stora delar helt öppet. Fränntorpkärret består av ett fuktigt kärrparti med en relativt hög fuktighet i markskiktet. Kärrområdet är bevuxet med klibbal och bitvis även med tall. Ett mindre öppet parti återstår i den östra delen. Den ovanliga snäckan *Vertiga angustior*, smalgrynsnäcka, fanns tidigare i området, men kan ha försvunnit då lokalen är starkt igenväxt med alskog och meterhögt högrörtvegetation i det öppna området. Flera fuktighetskrävande arter av kärlväxter har noterats i området men i dagsläget finns här få kalkkärrsarter kvar. Spår av gamla diken finns i området och områdets hydrologi är därför påverkad men intressant. Förutsättningar bör finnas för en restaurering.

Beskrivning av arter/livsmiljöer

Rikkärr: Rikkärr kallas de våtmarker där vattnet har en hög kalk- och mineralhalt. Oftast rör sig vattnet något men tränger inte fram på samma sätt som i källorna och tuffbildning sker inte. Däremot kan många arter utnyttja båda naturtyperna. Gränsdragningen mot fuktängar av kalkfuktängstyp ligger i att torvdjupet i rikkärr överstiger 3 dm samt att rikkärr har en riklig förekomst av rikkärrsmossor. Moss- och kärlväxtfloran är som regel artrik och det samma gäller landsnäcksfaunan. Exempel på karaktärsarter är axag, ängsnycklar, majviva och kärrknipprot. Trädklädda delar kan ibland hysa ovanliga marksvampar.

I öppna eller halvöppna rikkärr främst i sydsverige kan hävd i form av återkommande slyröjningar, slåtter eller extensivt bete vara en förutsättning för att naturvärdena ska bibehållas. Betetrycket får dock inte vara för så hårt att markslitage uppstår. På myrar med lång kontinuitet i trädsiktet bör skogsbruk undvikas eller bedrivas med stor naturvårdshänsyn.

Smalgrynsnäcka: Smalgrynsnäcka förekommer i flera naturtyper (habitat). Den kan leva i habitat som rika och tämligen torra ädellövskogar, i öppna–halvöppna rasbranter eller blocksluttningar och på kalkpåverkade torrbackar och alvarmark. Det är främst i kusttrakter som arten återfinns i sådana torra habitat. I övrigt förekommer arten i kalkkärr, på kalkfuktängar och i öppnare sumpskogar. Detta är de vanligaste habitaterna för inlandsförekomsterna, men även vid kusterna utnyttjas våtmarkshabitat. I kalkpåverkade strandbiotoper kan den anträffas helt nära havet. Arten är starkt beroende av kontinuitet och stabila förhållanden i markens förnaskikt. En måttligt intensiv betesdrift eller motsvarande påverkan som upprätthåller solinsläpp och påverkan på fältsikt är fördelaktigt för arten. Markslitage får dock inte bli för stort då arten är känslig för förändringar i mikroklimatet. Arten sprider sig ytterst långsamt, i storleksordningen med några få meter per år, vilket innebär att den är hänvisad till just det område där den lever. Långdistansspridning sker dock sporadiskt, sannolikt med fåglar.

För gynnsam bevarandestatus i detta objekt gäller: Rikkärret i Fränntorp har en historia som öppen mark som tom verkar ha varit uppodlad (se häradskartan i bilaga 3) en gång i tiden. En förutsättning för gynnsam bevarandestatus är en bibehållen hydrologisk status utan negativ påverkan från dikningar och andra exploatering i området eller dess närhet. Områdets värden är beroende av en restaurering och en återupptagen extensiv beteshävd eller återkommande röjningar. Röjningsinsatserna måste dock göras med försiktighet så att inte förändringarna i mikroklimatet blir för drastiska för områdets arter beroende av en stabil miljö.

Hotbild - vad kan påverka Natura 2000-området negativt?

Rikkärr:

- Utebliven eller felaktig skötsel (p g a ändrad markanvändning etc). Upphörd hävd gör att området växer igen samt att förna¹ ansamlas. Detta leder till att kärleväxstfloran utarmas.
- Intensivt bete med tillhörande tramp kan skada bottenskiktet i främst blöta rikkärr, men ett lågt eller helt upphört bete är också ett stort hot mot de typiska arterna i Fränntorpkärret.
- Stödutfodring samt vinterbete med eutrofiering och utarmning av floran och skadligt tramp från betesdjuren som följd.
- Gödsling, samt läckage eller vindavdrift av bekämpningsmedel och gödning från omkringliggande jordbruksmarker med eutrofiering och utarmning av floran som följd. Även t ex insådd av främmande arter skulle påverka floran negativt.
- Gödslings- och försurningseffekter från nedfall av luftburna föroreningar.
- Markexploatering och annan förändring av markanvändningen i objektet eller i angränsande områden, exempelvis dikning, bebyggelse, upplag och täktverksamhet.
- Skogsbruk i eller i anslutning till objektet i form av avverkningar annat än i naturvårdssyfte, markberedning och skogsplantering.
- Virkestransporter eller körning med andra tyngre fordon kan skada för naturtypen viktiga markförhållanden, samt leda till förändrad hydrologi. Detta kan i sin tur påverka de botaniska och faunistiska värdena negativt, främst för störningskänsliga arter som utgör naturvärdet och är bundna till de fuktiga miljöerna.

Smalgrynsnäcka:

- Utdikning, dränering och skyddsdikning, liksom alla andra åtgärder som ändrar hydrologin i och i anslutning till artens biotoper är allvarliga hot. I historisk tid har säkerligen ett stort antal av artens lokaler, framförallt i kalkrika slättbygder (Skåne, Gotland, centrala Östergötland, centrala Västergötland), förstörts på detta sätt.
- Exploatering i form av t ex vägbyggen och annan byggnation.
- Eutrofiering genom läckage av näringsämnen från jordbruket kan utgöra problem. Liknade effekter, orsakade av kornas avföring och urin, kan ses i kärr som överbetas. Ett stort kvävenedfall med påföljande vegetationsförändringar är ett hot för arten.
- Igenväxning med vass, buskage och träd på grund av att hävd av öppna kärr upphört samt igenväxning av öppnare kärrskogar är påtagliga hot.
- Ett för hårt betestryck och/eller alltför kraftig och felaktigt utförd röjning.
- Skogsbruk på omgivande mark kring kärret där arten förekommer kan ge effekter på hydrologi och lokalklimat etc och därför är det viktigt att skogsbruket uppmärksammas på var lokaler för arten finns och att naturvårdshänsyn tas.
- På lokaler i den nedre delen av pH-intervallet, med dålig buffringsförmåga, kan även den pågående

¹ Förna: Visset växtmaterial som ligger kvar på marken och som det tar lång tid för att brytas ner.

försurningsprocessen komma att slå ut populationer.

Bevarandeåtgärder - med tidplan

Gällande regler:

Enligt 7 kap 28a § miljöbalken krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder (i eller utanför) som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman eller är nödvändiga för skötsel och förvaltning av området. Området behöver årlig hävd och regelbundna röjningsinsatser för att bibehålla naturvärdena.

Tillståndspliktiga åtgärder i detta område kan t ex vara byggnationer, grävningsarbeten, granplantering, markavvattning och omfattande avverkningar. Om och i så fall vilken påverkan en viss verksamhet kan ha på ett område påverkas av många saker, bland annat omfattningen av verksamheten, hur man gör och när samt de lokala förutsättningarna på platsen. Bevarandeplanen redovisar och ger vägledning vad som vanligtvis kan utgöra en risk för negativ påverkan men kan inte lista alla tänkbara situationer. Om man är osäker om en åtgärd som planeras i eller i anslutning till området skulle kunna innebära betydande påverkan är det lämpligt att söka samråd med tillsynsmyndigheten enligt 12 kap. 6 § miljöbalken. Ett samråd kostar inget. Tillsynsmyndighet är länsstyrelsen och när det gäller skogsbruksåtgärder skogsstyrelsen.

Områdesskydd enligt 7 kap. miljöbalken ger möjlighet att skydda områden där naturtypen ingår. Rikkärr kan av länsstyrelsen avgränsas som biotopskyddsområden enligt 7 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. Reservatsbildning är ett annat alternativ som är användbart vid behov. Fränntorpkärret ingår idag i den så kallade myrskyddsplanen där våtmarksobjekt som på sikt bör skyddas finns redovisade.

Enligt 12 kap 8 § MB är brukaren skyldig att ta hänsyn till natur- och kulturvärden vid all markanvändning i jordbruket. De allmänna hänsynsreglerna i 2 kap MB förtydligas i Jordbruksverkets föreskrifter (SJVFS 1999:119) om hänsyn till natur- och kulturvärden i jordbruket. Enligt förordningen (1998:915) om miljöhänsyn i jordbruket får jordbruksmark tas ur produktion först efter anmälan till länsstyrelsen, som då har möjlighet att förbjuda en ändrad markanvändning. Fränntorpkärret nyttjas inte idag som jordbruksmark men efter restaurering skulle området anses kunna utgöra jordbruksmark.

Generellt förbud mot markavvattning, (11kap 13-14 §§ MB och förordningen om vattenverksamhet (1998:1388)) gäller i hela Östergötland.

Förslag på bevarandeåtgärder för Fränntorpkärret:

Återkommande röjningar eller ett extensivt bete så att ingen skadlig förnaansamling² bildas bör eftersträvas. Detta skulle också innebära ett ökat ljusinsläpp till markskiktet i delar av området vilket skulle vara positivt. Fränntorpkärret sköts inte med betesdjur idag och omfattas därför inte av några jordbruksstöd men detta kan kanske bli aktuellt efter en eventuell restaurering och återupptagen beteshävd. Höjden på gräs och örter bör dock variera under själva växtsäsongen för att undvika överbete. En restaurering av de öppna och halvöppna delarna av kärret är sannolikt nödvändigt för att bevara och utveckla naturvärdena i Fränntorpkärret på längre sikt. Hänsyn till smalgrynsnäcken, som möjligen skulle kunna finnas kvar, måste i så fall tas vid en eventuell restaurering. *Tidsplan för någon restaurering finns ej idag.*

Bevarandestatus idag

Rikkärr: Totalarealen av habitatet i landet har minskat rejält under 1900-talet, främst i Sydsverige. Då kärren i sydsverige ofta ligger på bördiga jordar har de tidigt dikats ut när åkerbruket spritt sig ner i dalgångar och på fuktiga marker. I södra Sverige finns endast fragment kvar, medan större arealer framför allt återfinns i Jämtland och Norrbotten. Generellt måste dock noteras att mycket få rikkärr återstår i odlingsbygder över hela landet. Där habitatet spolierats är oftast markavvattningsprojekt, uppodling och förändringar i

² Föma: Visset växtmaterial som ligger kvar på marken och som det tar lång tid för att brytas ner.

grundvattenflödena anledningen till förstörelsen. En stor andel av förekomsterna av habitatet har lokala skador i form av diken. Igenväxningen med påföljande beskuggning och ändrade konkurrensförhållanden i habitatet på grund av upphörd hävd kan komma att bli ett allvarligt problem framöver främst i den sydligaste delen av landet.

Smalgrynsnäcka: Smalgrynsnäcka är i huvudsak kustbunden, men det finns en del inlandsförekomster i kalkområden. På Öland och Gotland, i Bohusläns, Södermanlands och Upplands kustzoner samt i delar av Östergötland och Skåne är arten tämligen vanlig. Den saknas dock helt i stora områden, en mycket stor utbredningslucka omfattar nästan hela Småland, södra Halland och södra Västergötland. Smalgrynsnäcka kan, med undantag för isolerade inlandslokaler, inte betraktas som hotad i Sverige. Arten kräver dock vissa insatser (se ovan) i miljön för att det ska finnas förutsättningar för gynnsam bevarandestatus.

Bevarandestatusen i Fränntorpkärret: Bevarandestatusen för rikkärret vid Fränntorp och dess arter, inklusive smalgrynsnäckan, bedöms vara på väg att försämrats till följd av igenväxning. De hydrologiska förutsättningarna är dock relativt goda och endast begränsade negativa effekter från äldre dikningsföretag eller annan verksamhet i omgivande landskap är känt. Inga grynsnäckor av vanliga eller sällsynta arter påträffades vid inventering 2005.

Uppföljning av bevarandemålen

Med ökad kunskap från den kommande basinventeringen av Natura 2000-områdena och det nationella uppföljningsprojektet kommer uppföljningsmetodikerna att kunna preciseras. Uppföljning av vissa habitat påbörjades 2005. Tills vidare ges förslag på uppföljningsparametrar:

- Populationsutveckling och utbredning i området av smalgrynsnäcka.
- Areal av naturtypen Rikkärr.
- Hävdstatus och gödslingspåverkan om områdets hävdas i framtiden.
- Täckningsgrad av träd- och buskskikt. Igenväxning.
- Mängden hävdgynnade och för naturtypen typiska arter kan mätas i abundans³ och diversitet⁴, alternativt att frekvensen mäts på några arter. Eventuellt kommer provrutor där typiska arter ska följas upp ingå i uppföljningens metodik.

Kartor

Kartorna som följer visar områdets läge och yttergräns enligt regeringsbeslut. Bevarandeplanen ska på sikt (efter utförd basinventering) uppdateras med en karta som beskriver de ingående naturtypernas utbredning.

Referenser

[Länsstyrelsen Östergötlands webb](http://www.e.lst.se) (http://www.e.lst.se)

[Naturvårdsverkets webb](http://www.naturvardsverket.se) (http://www.naturvardsverket.se)

[Natura 2000-kartor på webben](http://w3.vic-metria.nu/n2k/jsp/main.jsp) (http://w3.vic-metria.nu/n2k/jsp/main.jsp)

Naturvårdsverkets vägledningsdokument för habitat och ArtDatabankens vägledningar för arter.

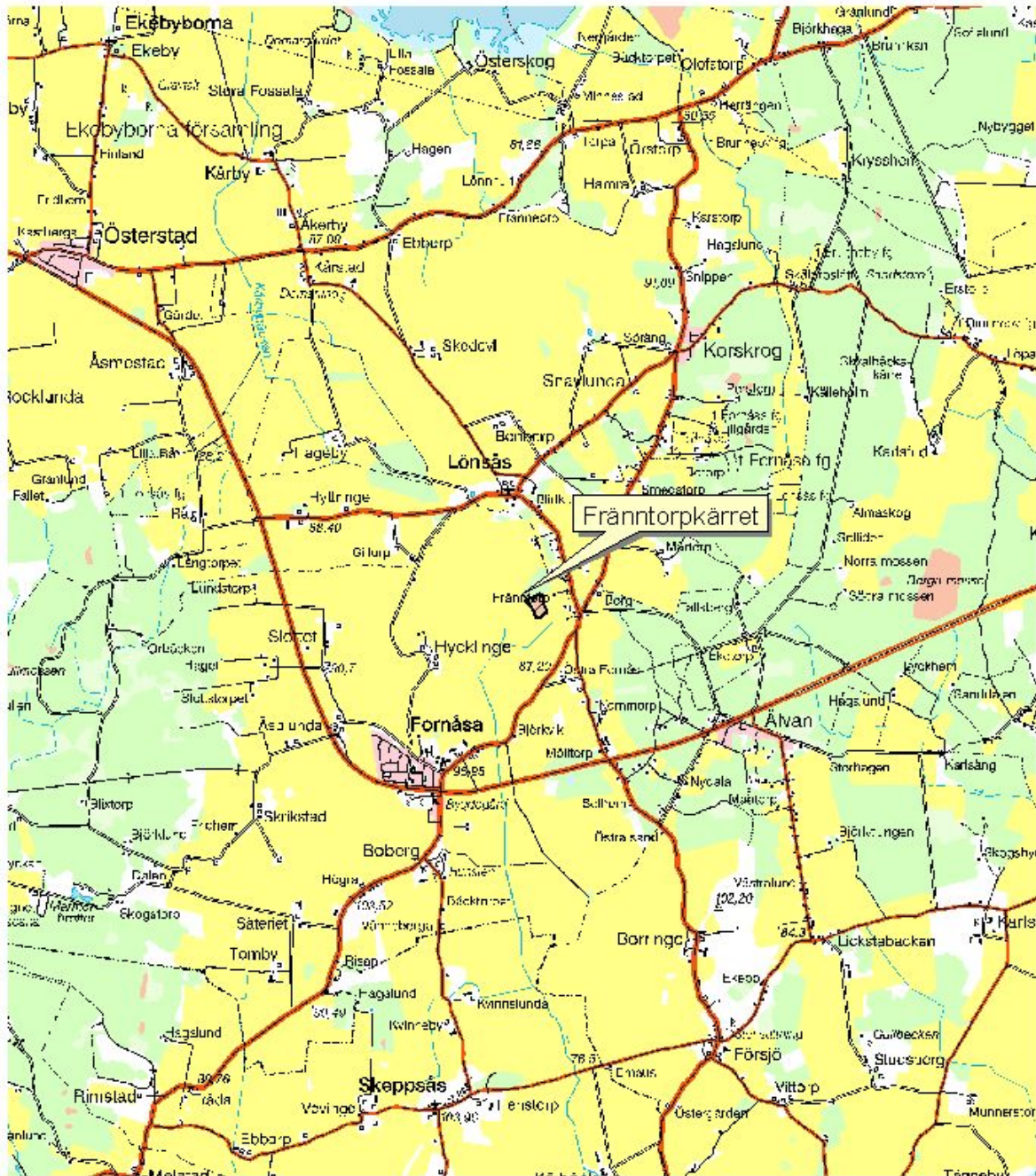
Objektbeskrivning objekt 495 Fränntorpkärret, kommunalt naturvårdsprogram Motala kommun.

³ Abundans: arternas fördelning i rummet, arttäthet

⁴ Diversitet: artrikedom, mångfald

Översiktskarta

Bilaga 1

1:50000

0 1 2 3 4 5 kilometer

Natura 2000-område

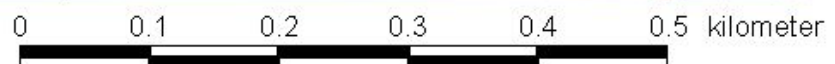

Objektkarta

Bilaga 2

1:5000

 Natura 2000-område

Häradskarta, slutet av 1800-talet Bilaga 3

1:5000

Gult = åker, vitt = utmark, grönt = slåtteräng (även sjö).
Ringar = lövträd, Stjärnor = barrträd

 Gräns Natura 2000

© Bakgrundskartor Lantmäteriet, dnr 106-2004/188